

Lagutskottets betänkande

1976/77:25

med anledning av motioner om ändring av avtal rörande vissa underhållsbidrag

Motionsyrkandena

I motionen 1976/77:1050 av fru Håkansson (fp) yrkas att riksdagen beslutar anta ett i motionen framlagt förslag till ändrad lydelse av 7 kap. 7 § första stycket föräldrabalken.

I motionen 1976/77:1051 av herr Josefson m. fl. (c) yrkas att riksdagen skall anta ett i motionen framlagt förslag till ändrad lydelse av 7 kap. 7 § första stycket föräldrabalken.

De i båda motionerna framlagda förslagen, som är likalydande, har följande lydelse.

7 kap.

7 §

Nuvarande lydelse

Avtal angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet som ovan sägs utgör ej hinder för *den underhållsberättigade* att göra gällande rätt till *högre* underhållsbidrag.

Motionärernas förslag

Avtal angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet som ovan sägs utgör ej hinder för *någon av parterna* att göra gällande rätt till *ändring av* underhållsbidrag.

Gäller avtalet ----- nämnt engångsbelopp.

Avtal angående ----- barnets födelse.

Gällande ordning

Bestämmelser om föräldrars underhållsskyldighet gentemot barn finns intagna i 7 kap. föräldrabalken (FB). Enligt 1 § detta kapitel skall föräldrarna stå för kostnaden för barnets uppehälle och utbildning i den mån barnet inte har egna tillgångar. Underhållsskyldigheten upphör inte i något fall förrän barnet har fyllt 16 år. Den kan utsträckas längre beroende på föräldrarnas ekonomiska möjligheter och barnets förmåga att tillgodgöra sig vidare utbildning. Någon maximialder finns inte angiven, men enligt 11 § får domstol inte mot den underhållsskyldiges bestridande fastställa underhållsbidrag för tiden efter det att barnet fyllt 18 år, innan det kan tillförlitligen bedömas om underhållsskyldighet föreligger därefter. I kostnaden för barnets underhåll skall var och en av föräldrarna ta del efter sin förmåga (7 kap. 2 § första stycket). Är det bara den ena av föräldrarna som har vårdnaden om barnet skall den andra betala underhållsbidrag (2 § andra stycket).

Underhållsbidragen är indexreglerade. Närmare bestämmelser härom finns i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag. Reglerna innebär i korthet att bidragsbelopp, som avser fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet mot bl. a. make eller barn, under vissa förutsättningar ändras med det procenttal med vilket basbeloppet ändrats.

Underhållsbidrag kan fastställas genom dom eller avtal. Avtal om underhållsbidrag träffas vanligen i samband med äktenskapsskillnad eller erkännande av faderskap. Domstols fastställande av underhållsbidrag sker ofta i samband med dom i äktenskapsskillnadsmål eller mål angående fastställande av faderskap. Har bidraget fastställts genom dom är det bindande för både barnet och den underhållsskyldige. Detsamma gäller avtal om underhållsbidrag till barn vars föräldrar varken vid barnets födelse eller därefter varit gifta med varandra. En förutsättning härför är dock att avtalet är skriftligt och bevisat av två personer samt att det godkänts av barnavårdsnämnd (7 § andra stycket). Har i andra fall avtal slutits angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet gentemot barn är avtalet bindande för den underhållsskyldige men utgör inte hinder för den underhållsberättigade att begära högre underhållsbidrag (7 § första stycket).

Även om underhållsbidraget bestämts genom dom eller genom avtal som är bindande för bägge parterna kan enligt 8 § båda parter begära att domstol skall ändra bidraget. En förutsättning för jämkning är att ändrade förhållanden påkallar det. Under samma förutsättning kan den underhållsskyldige påkalla jämkning av bidrag i fall då det föreligger ett avtal som är bindande endast för honom. Rätt till jämkning föreligger inte i fråga om avtal som avser utgivande av ett engångsbelopp som underhållsbidrag.

Jämningsregeln i 7 kap. 8 § FB fick sin nuvarande lydelse i samband med en reform år 1976 av FB:s regler angående faderskap och vårdnad (LU 1975/76:33). Enligt tidigare gällande regler kunde jämkning ske endast när väsentligt ändrade förhållanden påkallade det. Den nya jämningsmöjligheten innebär att domstolen har möjligheter att i det enskilda fallet bedöma huruvida vad som tidigare bestämts angående underhåll kan anses skäligt med hänsyn till parternas aktuella förhållanden. Varje förändring kan dock inte åberopas som grund för jämkning. Förändringen bör vara något så när betydelsefull för att jämkning skall kunna ske. Att den underhållsskyldige efter bidragets fastställande fått en ökad försörjningsbörda gentemot ett eller flera nya barn utgör exempel på fall då jämkning kan vara påkallad. Vidare kan exempelvis det förhållandet att en underhållsskyldigs inkomster av olika skäl inte följt den allmänna löneutvecklingen föranleda nedsättning av bidraget liksom den omständigheten att vederbörandes arbetsförmåga avtagit i beaktansvärd grad. Omständigheter som varit kända eller kunnat förutses av parterna vid tiden för underhållsbidragets bestämmande kan däremot inte föranleda jämkning.

Enligt 7 kap. 9 § FB gäller vidare att avtal om underhållsbidrag till barn som makar slutit med avseende på förestående äktenskapsskillnad kan jämkas av

domstol, om avtalet är uppenbart obilligt för ena maken. Talan om sådan jämkning måste väckas inom ett år från äktenskapsskillnaden.

Motionsmotiveringar

I båda motionerna framhålls att det ofta händer att en av parterna i samband med skilsmässa känner sig pressad att gå med på villkor som han anser obilliga. I anslutning härtill erinrar motionärerna om att någon skälighetsprövning av makarnas överenskommelser inte sker, då domstol dömer till äktenskapsskillnad efter gemensam ansökan. Motionärerna anser det riktigt att den underhållsberättigade genom bestämmelsen i 7 kap. 7 § FB fått möjlighet begära högre underhållsbidrag, om han längre fram upptäcker sig ha blivit påverkad eller vilseledd vid tidpunkten för avtalet.

Enligt motionärerna kan också den som skall betala underhållsbidraget självfallet bli påverkad eller vilseledd. Den underhållsskyldige har dock ingen möjlighet till jämkning, såvida det inte inträffat "ändrade förhållanden" och den underhållsskyldige kan åberopa 7 kap. 8 § FB.

Motionärerna anser att båda parter bör ha samma rätt till ändring av underhållsavtal, som är obilligt för endera parten.

Frågans tidigare behandling

Vid 1975 års riksmöte väcktes två motioner vari framställdes yrkanden med samma syfte som de i nu förevarande motioner. I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1975:9) erinrade utskottet om att utformningen av 7 kap. 7 § FB förestavats enbart av omsorgen om barnets bästa. Enligt utskottet ankom det på familjelagssakkunniga att inom ramen för en övergripande översyn av underhållsfrågorna pröva huruvida regleringen kunde anses föråldrad och hur man i så fall borde ändra bestämmelsen. Utskottet ansåg därför att motionsyrkandena inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd.

Pågående utredningsarbete

Den svenska familjerätten är sedan 1969 föremål för en allmän översyn av familjelagssakkunniga. Utredningen avlämnade år 1972 ett delbetänkande (SOU 1972:41) Familj och äktenskap I som bildade grundval för en partiell reform år 1973 av den familjerättsliga lagstiftningen. Reformen berörde bl. a. skilsmässoreglerna och bestämmelserna om vårdnad av barn, vars föräldrar inte är eller varit gifta med varandra. I sitt fortsatta arbete behandlar familjelagssakkunniga bestämmelserna om äktenskapets rättsverkningar. I de sakkunnigas uppdrag ingår också att se över reglerna om underhållsbidrag.

Utskottet

I betänkandet behandlas två motioner om ändring av vissa avtal angående underhållsbidrag.

Bestämmelser om underhållsbidrag till barn finns i 7 kap. föräldrabalken (FB). Som huvudregel gäller att fader eller moder som inte har vårdnaden om barnet skall betala underhållsbidrag. Bidraget kan fastställas genom dom eller avtal. Har bidraget bestämts genom dom är det bindande för både barnet och den underhållsskyldige. Detsamma gäller avtal om underhållsbidrag till barn vars föräldrar varken vid barnets födelse eller därefter varit gifta med varandra. En förutsättning härför är dock att avtalet är skriftligt och bevitnat av två personer samt att det godkänts av barnavårdsnämnd (7 kap. 7 § andra stycket). Har i andra fall avtal slutits angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet gentemot barn är avtalet bindande för den underhållsskyldige men utgör inte hinder för den underhållsberättigade att begära högre underhållsbidrag (7 § första stycket).

Även om underhållsbidraget bestämts genom dom eller genom avtal som är bindande för bägge parterna kan enligt 8 § båda parter begära att domstol skall ändra bidraget. En förutsättning för jämkning är att ändrade förhållanden påkallar det. Under samma förutsättning kan den underhållsskyldige påkalla jämkning av bidrag i fall då det föreligger ett avtal som är bindande endast för honom. Rätt till jämkning föreligger inte i fråga om avtal som avser utgivande av ett engångsbelopp som underhållsbidrag.

I motionerna 1976/77:1050 och 1976/77:1051 framhålls att det ofta händer att en av parterna i samband med skilsmässa känner sig pressad att gå med på villkor som han anser obilliga. Motionärerna anser det därför riktigt att den underhållsberättigade genom bestämmelsen i 7 kap. 7 § FB fått möjlighet att begära högre underhållsbidrag, om han längre fram upptäcker att han blivit påverkad eller vilseledd vid tidpunkten för avtalet. Enligt motionärerna kan också den som skall betala underhållsbidraget självfallet bli påverkad eller vilseledd. Den underhållsskyldige har dock ingen möjlighet till jämkning, såvida det inte inträffat ändrade förhållanden. Motionärerna anser att båda parter bör ha samma rätt till ändring av underhållsavtal, som är obilligt för endera parten. På anförda skäl yrkas i motionerna sådan ändring av 7 kap. 7 § första stycket FB att avtal angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet inte skall utgöra hinder för någon av parterna att göra gällande rätt till ändring av underhållsbidrag.

Som framgår av redogörelsen ovan (s. 3) är bestämmelserna om äktenskapets rättsverkningar och om underhållsbidrag till barn f. n. föremål för en översyn av familjelagssakkunniga. Enligt vad utskottet inhämtat behandlar utredningen i samband härmed också reglerna rörande ändring av underhållsbidrag. Utredningen väntas avlämna ett betänkande i dessa frågor under våren 1977.

Då det av motionärerna väckta spörsmålet således är föremål för utredning bör motionerna inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1976/77:1050 och 1976/77:1051.

Stockholm den 19 april 1977

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c), Andersson i Södertälje (s), fru Nilsson i Sunne (s)*, herrar Ekinge (fp), Andersson i Gamleby (s), Olsson i Sundsvall (c), Gillström (s), Konradsson (s), fru Fredgardh (c)*, herr Andréasson (s), fru Karlsson (c), fru Andersson i Täby (c), herrar Silfverstrand (s), Ollén (m) och Pettersson i Stockholm (m)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

